

Kritiskt tänkande förutsätter förståelse

Att utveckla elevernas kritiska tänkande är ett centralt mål på alla nivåer i utbildningssystemet. En ny avhandling från Göteborgs universitet visar att elevernas förståelse av en uppgift är avgörande för deras möjlighet att tänka kritiskt.

– För att kunna utveckla elevernas förmåga att tänka kritiskt måste läraren förstå hur eleverna uppfattar ett problem och sedan utgå från den förståelsen, säger Kristoffer Larsson, som skrivit avhandlingen.

Som lärare i samhällskunskap tyckte han att det var svårt att träna och bedöma elevernas kritiska förmågor.

– Det finns inga tydligt avgränsade gemensamma definitioner för vad det innebär att kunna tänka kritiskt och ifrågasätta. Det väckte mitt intresse att försöka ta reda på hur det kritiska tänkandet ser ut hos eleverna, hur det kan utvecklas, och hur kunskapen sedan kan användas i undervisningen, säger Kristoffer Larsson.

I sin avhandling har han undersökt hur det kritiska tänkandet yttrar sig i samhällskunskap bland elever i årskurs nio. Eleverna fick granska olika synsätt på rättvisa i essäform. Därefter har han rangordnat elevernas sätt att förstå uppgiften och vilken typ av kritiskt tänkande de olika förståelserna leder fram till.

Resultaten visar att elevernas förståelse av en uppgift är centralt för deras möjlighet att tänka kritiskt i förhållande till den. En mer utvecklad förståelse av uppgiften är knuten till ett mer utvecklat kritiskt tänkande i förhållande till den. En mindre utvecklad förståelse av uppgiften är knuten till ett mindre utvecklat kritiskt tänkande.

En del elever kunde till exempel se det som att de skulle redogöra för en syn på rättvisa utan att granska den. Andra uppfattade att de själva skulle ska värdera samma syn på rättvisa. Ytterligare en grupp granskade premisserna för den beskrivna rättvisesynen och vilka konsekvenser den får och om det finns motsättningar i resonemanget.

– De som inte har förstått skillnaden mellan att granska och att redogöra kommer aldrig att granska. För läraren kan skillnaden vara så självklar att hon förbiser svårigheten, säger Kristoffer Larsson.

Utifrån sin studie ger Kristoffer Larsson förslag på hur eleverna kan utveckla sin förmåga att tänka kritiskt om läraren gör eleverna uppmärksamma på vad som skiljer en mer komplex förståelse av uppgifter från en mindre komplex förståelse. Det är till exempel viktigt att förklara skillnaden mellan att redogöra och att granska och hur olika typer av granskningar ser ut.

– För att träningen och bedömningen av elevernas kritiska förmåga ska blir så bra som möjligt behöver vi mer kunskap. Vi kan inte nöja oss med att konstatera att det är en komplex förmåga. Då riskerar det att bli godtyckligt. Min studie är ett sätt att kvalificera diskussionen kring frågorna, säger Kristoffer Larsson.

För mer information:

Kristoffer Larsson, institutionen för didaktik och pedagogisk profession, telefon: 070-3069048,
epost: kristoffer.larsson@gu.se

Avhandlingen försvarades den 12 december på institutionen för didaktik och pedagogisk profession.

Läs avhandlingen: hdl.handle.net/2077/34282